

Rapid progress in the design of unmanned systems leads to the active improvement and introduction of the latest technologies in military affairs that is why higher military education institutions must respond to progress in a timely manner and introduce the latest training methods.

The problem of introducing combat experience in the use of unmanned aerial vehicles into the curriculum of higher military education institutions of Ukraine has often attracted the attention of both domestic and foreign scientists and researchers. Obviously, the solution to the scientific problem of the announced problem requires further rethinking, since the nature of warfare is constantly changing and what was relevant until recently is now outdated or even dangerous to use.

The results of the conducted research allow us to conclude that the introduction of the combat experience of the UAVs into the training of future officers of the Armed Forces of Ukraine will provide an opportunity to develop sufficient competencies to further command units armed with unmanned aerial vehicles.

Key words: officer training, unmanned aerial vehicles, simulators, military education.

Дата надходження статті: 27.11.2024 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Маслій О. М.

УДК 378:355.45

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi58.639>

Маслій О. М.*,

orcid.org/0000-0003-2809-2763

Попович Л. І.*,

orcid.org/0009-0002-0121-795X

СПОСОБИ ПРОТИДІЇ ВПЛИВУ КОГНІТИВНИХ ВИКРИВЛЕНЬ НА МИСЛЕННЯ В НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

У статті розглядаються помилки в мисленні, сформовані від суб'єктивного сприйняття та спрощення мислення. Надано власне визначення поняття «когнітивні викривлення».

Розглянуто чинники виникнення когнітивних викривлень, як-от еволюційний, функційний, соціальний та ціннісно-смысловий, та на основі теоретичного аналізу сформовано власне бачення причин формування когнітивних викривлень, а саме переваги швидкого мислення над повільним, емоційне сприйняття, соціального впливу, інформаційного перенавантаження та обмеженої пам'яті та уваги людини, що в подальшому впливають на процеси мислення, проведення аналізу та ухвалення рішення майбутніми офіцерами. Також детально описано, як указані причини сприяють формуванню когнітивних викривлень і наведено приклади їх прояву.

Акцентовано увагу на потребі зниження впливу описаних причин для майбутнього уникнення формування когнітивних викривлень, для чого запропоновано способи протидії впливу на процеси мислення майбутнього офіцера, а саме розвиток критичного мислення, рефлексії, індивідуального виконання завдань і використання методик для розвитку пам'яті та уваги, до кожного з яких описано очікувані результати їх використання, які потрібно запроваджувати під час навчання у вищому військовому навчальному закладі. Також до кожного способу протидії запропоновано конкретні методи їх розвитку в навчанні.

Серед описаних способів особливу увагу зосереджено саме на критичному мисленні та рефлексії, які є найбільш впливовими та дозволяють не тільки більш ефективно аналізувати інформацію, а й усвідомлювати причини помилок в ухваленні рішень.

Ключові слова: когнітивні викривлення, способи протидії впливу когнітивних викривлень, навчання майбутніх офіцерів, ухвалення рішень, критичне мислення, рефлексія.

*© Маслій О. М.

*© Попович Л. І.

Постановлення проблеми. У сучасних умовах, коли людство стикається з різноманітними соціальними кризами, як-от російсько-українська війна, свідомість людей має певні трансформації у сприйнятті новин, інформації, відомостей та загального стану у світі через появу великої кількості інформаційного шуму та дезінформації та його поширення на просторах інтернету. Але саме в ці часи людям потрібно більш ретельно аналізувати певні факти та робити правильні висновки для кращого розуміння ситуації в країні та світі. Неправильне сприйняття й інтерпретація інформації пов'язані з різними чинниками, зокрема й через сформовані когнітивні викривлення.

Когнітивні викривлення є розповсюдженою проблемою, яка властива майже кожній людині, вони виявляються несвідомо в усій нашій життєдіяльності. Деякі з них сформувались у результаті процесу еволюції, а деякі ми набуваємо в результаті нашого свідомого життя.

Саме в умовах соціальних криз суспільство потребує фахівців у різних галузях, здатних якісно аналізувати інформацію, події та тенденції розвитку й ухвалювати за отриманими висновками виважені рішення.

Особливого значення вплив когнітивних викривлень на мислення та ухвалення рішень набуває для майбутніх офіцерів, що навчаються у вищих військових навчальних закладах і в подальшому виконуватимуть завдання за призначенням для оборони нашої країни. Проте сучасна система вищої військової освіти має певні вади, через які у здобувачів вищої освіти, навпаки, формуються та закріплюються певні когнітивні викривлення. Це пов'язано з різноманітними причинами, як-от формування шаблонного мислення й нерозуміння алгоритму дій в умовах ситуації, що не відповідає певному шаблону та має в основі вимогу до здобувачів вищої освіти запам'ятовувати та чітко відтворювати інформацію.

У ході такого навчання в майбутніх офіцерів спостерігаються прояви таких когнітивних викривлень, як «чорно-біле мислення», «підтверджувальне упередження», «хибна причинність», «емоційне мислення» тощо. Такі різновиди когнітивного викривлення зрештою діють не лише на зниження академічної успішності, а й зумовлюють проблеми в подальшій професійній діяльності.

Для кращої підготовки майбутніх фахівців, які працюватимуть в умовах бойових дій, соціальних криз та інформаційного навантаження, є потреба розглянути пропозиції щодо зниження впливу когнітивних викривлень на рішення майбутнього офіцера.

Аналіз досліджень. Вивчення питання когнітивних викривлень як наукового напрямку є доволі молодим, адже започатковане у 1970-ті роки Д. Канеманом та А. Тверські. Починаючи від того часу когнітивні викривлення вивчалися в різних сферах, як-от політична, економічна, криміналістична, управлінська тощо. Не залишилось поза увагою питання когнітивних викривлень і у вищій освіті, що вивчали як закордонні (Е. Байсал, С. Бехімер, Х. Джамалі, Г. Оджак та ін.), так і українські вчені (Р. Каламаж, О. Матласевич, В. Надурак та ін.). У своїх наукових працях вони розглядали як самі когнітивні викривлення в освіті, так і їхній вплив на безпосереднє навчання студентів, пропонували різні методи оцінювання, спрямовані на виявлення когнітивних викривлень у тих, хто вчиться, та їхній вплив на ухвалення рішень як під час навчання, так і в подальшому.

Проте, незважаючи на проведені дослідження когнітивних викривлень в освіті, названі вище науковці не надавали пропозицій щодо уникнення формування когнітивних викривлень, зниження їх впливу чи будь-яких інших способів вирішення цієї проблеми. Тому вважаємо за потрібне визначити причини появи когнітивних викривлень і надати пропозиції щодо зниження їх впливу на мислення, що є вкрай актуальним у сьогоденних геополітичних умовах.

Метою статті є визначення причин формування когнітивних викривлень, опис ситуацій їх виявлення в майбутній діяльності офіцера та надання пропозицій щодо способів зниження впливу когнітивних викривлень на процеси мислення.

Виклад основного матеріалу. Майбутній офіцер має бути здатен до виконання обов'язків за призначенням, що передбачають постійний аналіз відомостей та обставин, планування операцій та ухвалення рішень. Виконання цих обов'язків залежить від різних чинників – як зовнішніх, так і внутрішніх. До зовнішніх можна віднести вплив командування, обставини, оточення тощо, а до внутрішніх – професійну компетентність, психологічну стійкість, організованість, а також процеси мислення. Проте мислення людини перебуває під впливом багатьох чинників, у результаті яких є вірогідність формування когнітивних викривлень, які стануть причиною помилок у виконанні обов'язків.

Авторами поняття «когнітивні викривлення» є Д. Канеман та А. Тверські, які у 1970-ті роки запровадили цей термін для опису систематичних помилкових моделей у сприйнятті та ухваленні рішень, що пояснюється обмеженістю певного ресурсу [7]. Надалі під час детального опису когнітивних викривлень Д. МакРейні надав 48 різних видів когнітивних викривлень [6], як-от «ефект Данінга-Крюгера», «підтверджувальне упередження», «евристика афекту» та багато інших, кожне з яких представлено окремою главою, де не лише описується сутність когнітивних викривлень, а й наводяться приклади з життя, певні дослідження цих викривлень і як вони виявляються в повсякденному житті.

Р. Добеллі також представляє 99 різновидів когнітивних викривлень [4], зокрема «евристики підтвердження», «евристики доступності», «групове мислення» тощо. Дослідник поступово пояснює, чому люди мислять нераціонально, і як це впливає на наші рішення, та для кожного викривлення надає детальний опис ситуації та причини його виникнення. Так, є безліч викривлень, що виявляються в повсякденному житті, але не є великою проблемою для людей, проте можна виділити певні з них, що можуть стати причиною неправильного сприйняття й аналізу інформації та подальших помилок в ухваленні рішень.

Я. Коркос описував такі чинники виникнення когнітивних викривлень: еволюційний, функційний, соціальний та ціннісно-смысловий. Зокрема, еволюційний чинник пояснюється тим, що певні когнітивні викривлення сприяють покращенню адаптації поведінки людини до змін через спрощення ухвалення рішень. Функційний чинник є результатом недостатньої здатності розуму людини до опрацювання інформації, через що відбувається її спрощення. Соціальний чинник становить собою вплив соціуму та ситуації на психіку людини, що може викликати зміни в поведінці та психіці людини. Ціннісно-смысловий чинник є результатом взаємодії пізнавальних та емоційних процесів людини і їх взаємодії з морально-етичними та ціннісними аспектами людини [1].

У нашому дослідженні ми окреслили когнітивні викривлення як систематичні помилки в мисленні, які виникають у результаті суб'єктивного сприйняття та спрощеного мислення. Ми вважаємо, що причинами, через які формуються когнітивні викривлення, є такі: перевага швидкого мислення людини над повільним, емоційне сприйняття, соціальний вплив, інформаційне перенавантаження, обмежена пам'ять та увага людини. Розглянемо кожну з цих причин більш докладно.

Перевага швидкого мислення над повільним

Процеси швидкого й повільного мислення чітко описано у книзі Д. Канемана. Під швидким мисленням він описує процеси, які спрацьовують автоматично і швидко, з мінімальною кількістю зусиль чи взагалі без них, без відчуття вольового контролю. Простими прикладами цього мислення є визначення, який об'єкт розташований ближче за інший, реакція на гідке зображення, на ворожість у голосі. Під повільним мисленням розуміється процес, під час якого зосереджується увага на розумовій діяльності, що потребує розумових зусиль, зокрема складних обчислень. Функціонування повільного

мислення часто пов'язують із суб'єктивними відчуттями діяльності, вибору та концентрації. Для прикладу – підрахунок кількості літер на сторінці, диктування комусь номера вашого телефону, порівняння між собою двох пральних машин за їхніми функціями та ціною [5].

Наведемо приклади ситуацій, у яких виявляється швидке та повільне мислення у діяльності офіцера.

1. Аналіз розвідувального зведення. При задіяні швидкого мислення, інформація та події, описані у звіті, сприймаються за певним шаблоном ситуації, яка вже відбувалась раніше, і відповідно висновки та рішення ґрунтуються на його основі. Під час повільного мислення офіцер розбирає ситуацію незалежно від схожих попередньо ситуацій, звертає увагу на важливі аспекти, аналізуючи всі причинно-наслідкові зв'язки.

2. Оцінювання ризиків під час проведення операції. У процесі швидкого мислення оцінювання відбуватиметься на рівні інтуїції та порівняно з іншими операціями схожого характеру. У разі ж повільного мислення він ретельно оцінюватиме супротивника, сили дружніх підрозділів і розроблятиме можливі варіанти дій, які можуть відбутися.

Емоційне сприйняття

Емоційне сприйняття – індивідуальне в кожній людині і може впливати на рішення кожного. У контексті когнітивних викривлень воно може впливати як на сприйняття інших людей, так і самого себе. Когнітивним викривленням, що сформоване через емоційне сприйняття інших, може бути аргумент авторитету, коли ми не маємо сумніву в діях певної людини, адже вона для нас є авторитетною, тобто її дії та рішення приймаються без обговорень. Що ж до емоційного сприйняття самого себе, то прикладом може бути упередження на користь себе, що полягає у приписуванні успішних рішень самому собі, а всіх невдач – лише оточенню.

Ця причина є доволі небезпечною в діяльності офіцера, адже при плануванні завдань через вплив авторитетного командира ми можемо прийняти його рішення, навіть не розглядаючи деталі в запропонованому ним варіанті, хоча той може мати певні прогалини, що стануть результатом подальшої невдачі. У разі ж упередження на користь себе відбувається нехтування власними недоліками, через що помилки в ухваленні рішень можуть закріпитися в наших діях і залишитися непоміченими, адже невдачі, які відбуваються внаслідок цього, ми будемо пояснювати не тим, що самі ухвалили неправильне рішення, а тим, що підлеглі виконали вказівки не так, як потрібно. І навіть у разі приписування успіхів собі ми можемо вирішити, що саме певні наші рішення призвели до успіху, а насправді вони були помилковими чи це був збіг вдалих обставин, що зрештою може призвести до такої помилки в подальшому.

Вплив соціуму на людину

Упродовж усього нашого життя такий вплив є вкрай важливим, адже рівень упевненості в кожного різний, і деякі люди не здатні протистояти цьому впливу, через що є ймовірність формування таких когнітивних викривлень, як групове мислення, ефект свідка, соціальне підтвердження тощо. Результатом такого роду викривлень є нездатність окремої людини самостійно ухвалювати рішення, шукаючи підтвердження від інших, відсутність ініціативності через небажання йти наперекір більшості або мінімальний внесок у рішення інших осіб, які задіяні до виконання цього завдання, через що існує ризик того, що дійсне правильне рішення буде не озвучене.

У військових умовах когнітивні викривлення, сформовані цією причиною, є дуже поширеними і дуже ризиковими, адже від ухвалення рішення залежить життя людей та загальна обстановка на полі бою. Прикладами проявів вищевказаних викривлень можуть бути командирські наради, під час яких відбувається постановлення завдань, і через вплив довколишнього соціуму ініціатива окремого не згодного з рішенням старшого командира буде подавлена через страх наслідків висловлення власного бачення. Або, для прикладу, під час групового планування завдання, менш ініціативні офіцери можуть володіти більшими знаннями й мають кращу пропозицію, проте

не втручаються в планування через острах того, що з ним будуть не згодні інші задіяні у плануванні, або через небажання втручатись у процес, адже в ньому вже задіяна достатня кількість людей.

Інформаційне перенавантаження

Із цією причиною формування когнітивних викривлень сьогодні люди стикаються постійно. Через розвиток технологій кількість джерел інформації збільшується з кожним днем, проте якість і достовірність цієї інформації стоїть під питанням. У результаті постійного інформаційного перенавантаження може сформуватися викривлення інформаційної упередженості, що полягає в думці, що більша кількість інформації допоможе ухвалити краще рішення, навіть якщо вона просто зайва.

У діяльності офіцера це питання посилюється тим фактом, що кожного дня надходить велика кількість інформації через активні бойові дії, яку він вважає потрібним проаналізувати. Проте викривлення інформаційної упередженості є наслідком того, що ми з усього обсягу інформації обираємо найбільш «гучні» факти, які вважаємо важливими, проте це може бути лише частиною інформаційно-психологічної операції противника. Тобто наша увага від важливої інформації відходить до більш яскравой, на основі якої створюються неправильні висновки й рішення.

Обмежена пам'ять та увага

Ця причина формування когнітивних викривлень є частковою причиною інформаційного перенавантаження. Евристика доступності є яскравим прикладом викривлення, що формується на основі обмеженої пам'яті та уваги. Вона полягає в тому, що оцінка певної ймовірності чи факту залежить від того, наскільки легко вона згадується.

Під час роботи з великим обсягом інформації офіцер не здатен концентрувати свою увагу на всіх подіях і запам'ятовувати їх. Найбільша увага приділяється тим фактам, що виділяються з усього обсягу інформації, через що краще запам'ятовуються. Для прикладу, надійшла інформація про рух техніки противника в певному напрямку, і одразу згадується подія минулого місяця, коли на тому ж напрямку відбувся прорив фронту після отримання такої інформації, у результаті чого офіцер зосереджується саме на цьому, не звертаючи увагу на те, що в тому напрямку відсутнє зосередження військ противника, а такий же рух техніки відбувається і з інших напрямків на постійній основі.

Варто зауважити, що когнітивні викривлення формуються несвідомо, та через одну з описаних причин можуть формуватись одночасно декілька викривлень. У зв'язку з цим ми вважаємо, що потрібно ставити за мету знижувати вплив саме вищеописаних причин на процес мислення людини для уникнення формування й закріплення дальших ймовірних викривлень, а не боротись безпосередньо з когнітивними викривленнями. Це завдання найбільш доречно виконувати саме під час підготовки курсантів до майбутньої професійної діяльності в закладах вищої освіти, адже в цих умовах є можливість на практичних прикладах відтворити наслідки впливу когнітивних викривлень на наше мислення та відповідно використовувати запропоновані способи для уникнення ухвалення рішень під впливом когнітивних викривлень.

Одним із найкращих способів зниження впливу когнітивних викривлень є **розвиток критичного мислення**, що дозволяє уникнути переваги швидкого мислення над повільним, емоційного сприйняття та деяких випадків соціального впливу, адже усвідомлення та аналіз фактів, відомостей та інформації відбуватиметься не на рівні асоціацій, а в ході підконтрольного мислення. Дослідження критичного мислення розпочались ще за античних часів Платона та Аристотеля, але як окрему наукову сферу критичне мислення почали вивчати на початку ХХ століття, зокрема Д. Дьюї [3]. Він зображував мислення не як пасивний, а як активний процес вирішення проблем. Критичне мислення він описав як освітню мету, що здатна допомогти людині ухвалювати усвідомлені рішення та розвиватись, і важливою складовою розвитку критичного мислення вважав саме педагогічну взаємодію через діалог, постановлення проблем і заохочення учнів до самостійного пошуку відповідей. Проте в наші дні під впливом

великих обсягів інформації люди поступово втрачають здатність до критичного мислення. Дослідження, що проводилось в Україні 2019 року, показало, що майже 60 % опитаних українців віком від 18 до 65 років не схильні до критичного мислення, і лише 11 % з опитаної аудиторії змогли відрізнити фейкову інформацію [2].

У зв'язку з цим потрібно вживати заходів щодо розвитку критичного мислення. Особливо важливим це питання стає для майбутніх офіцерів, адже від правильного аналізу інформації та ухвалення ними рішень залежить майбутнє нашої країни. Критичне мислення передбачає здатність підлягати інформацію обґрунтованому сумніву, логічно аналізувати факти, оцінювати джерела інформації незалежно від впливу зовнішніх чинників.

Критичне мислення є ключовим інструментом протидії викривленням. Воно передбачає здатність до обґрунтованого сумніву, логічного аналізу фактів, оцінювання джерел інформації та формування виважених висновків, допомагає поставити запитання «Чи маю я достовірні підтвердження, чи це лише минулий досвід впливає на моє сприйняття?».

Розвивати критичне мислення під час навчання можна різними способами, зокрема створенням практикоорієнтованих завдань, під час яких надається змодельована ситуація з різноманітними варіантами розвитку подій, у якій потрібно надати виважене й обґрунтоване власне рішення. Також дієвим способом розвитку критичного мислення є проведення дебатів та дискусій на тему ухвалення рішення, під час яких слід висловити власне бачення та проаналізувати зауваження, надані іншими учасниками дискусії, для подальшої роботи над власними помилками.

Наступним способом протидії впливу когнітивних викривлень, на наше переконання, є **рефлексія**. Це важлива здатність людини ставити під сумнів правильність своїх рішень. Вона становить собою самоаналіз та самооцінку власних дій та думок при ухваленні певних рішень, під час чого можна проаналізувати причини й наслідки наших дій та зробити висновки щодо правильності рішень для недопущення в майбутньому таких помилок. Питання рефлексії є вкрай важливим, адже воно становить собою аналізування проведених дій і має проводитись після кожного ухваленого рішення. Це дозволить підвищити ефективність ухвалення майбутніх рішень та усвідомити наявність певних когнітивних викривлень, які мали вплив на наше мислення, для викорінення їх у подальшому.

Рефлексія схожа на аналіз проведених дій, проте під час неї аналізуються не так самі ухвалені рішення, як причини, через які ми ухвалюємо ці рішення. Її розвиток залежить переважно від самого курсанта, адже він має сам усвідомити, чому він обрав саме цей варіант, та задавати собі питання «Чи була ця ситуація схожа на попередню? Якщо так, то чи не ухвалив я рішення на основі неї?», «Чи дійсно інформація, яку я вважав важливою, була такою, чи можливо вона лише виглядала яскравою, через що я зосередив на ній увагу?» тощо.

Критичне мислення та рефлексія є основними способами протидії впливу когнітивних викривлень на ухвалення нами рішень, адже дозволяють уникати негативного впливу нашого досвіду на подальші рішення та більш ретельно аналізувати ситуацію, створюючи релевантні висновки й рішення.

Проте для уникнення впливу когнітивних викривлень, спричинених соціумом і недостатньо розвинутою пам'яттю та увагою, критичного мислення й рефлексії може бути недостатньо. Тому для уникнення негативного впливу соціуму на наше мислення потрібно під час навчання розвивати ініціативність та автономність курсантів у діях при ухваленні рішень. Це дозволяє позбутися остраху осуду оточення чи думок, що ваша пропозиція буде неправильною. Для цього потрібно практикувати самостійне виконання практичних завдань, рішення яких залежить лише від кожного курсанта, після чого представляти ухвалені рішення перед публікою для подальшого захисту свого бачення й відповіді на запитання, які можуть виникнути в аудиторії.

Що ж до розвитку пам'яті та уваги, то доцільно використовувати різноманітні методики, як-от метод «переказу стисненого змісту», вправу «набір інформації з шумом», вправу «моніторинг змін» тощо.

Висновки. Аналіз наукової літератури дозволив сформулювати власне визначення когнітивних викривлень і причин, які провокують появу когнітивних викривлень, а саме переваги швидкого мислення людини над повільним, емоційного сприйняття, соціального впливу, інформаційного перенавантаження, обмеженої пам'яті та уваги людини, та надати їх детальний опис із прикладами ситуацій їх прояву.

Також надано пропозиції для зниження впливу когнітивних викривлень на мислення майбутнього офіцера, основними з яких є розвиток критичного мислення та рефлексії, що дозволять уникнути появи нових і знизити вплив наявних когнітивних викривлень.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у використанні отриманих результатів для проведення експерименту щодо формування в курсантів здатності до критичного аналізу та ухвалення обґрунтованих рішень.

Список використаних джерел:

1. Коркос Я. О. Психосемантика критичності буденної свідомості студентів в епоху постправди: дис. ... д-ра філософії: 053. Київ, 2024. 210 с.
2. Опитування USAID-INTERNEWS «Ставлення населення до ЗМІ та споживання різних типів медіа у 2019 р.». URL: <https://drive.google.com/file/d/1Oi2Edvl5SrK4hS-D2KoxoKkamCarUX7f/view>
3. Dewey J. How we think. Boston : D.C. Heath & Co., 1910. 224 p.
4. Dobelli R. The Art of Thinking Clearly. London: Sceptre, 2013. 384 p.
5. Kahneman D. Thinking, Fast and Slow. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011. 499 p.
6. McRaney D. You are not so smart. New York: Gotham Books, 2011. 302 p.
7. Tversky A., Kahneman D. Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases. Cambridge: MIT Press, 2003. 416 p.

References:

1. Korkos, Ya. O. (2024). Psykhosemantyka krytychnosti budennoi svidomosti studentiv v epokhu postpravdy [Psychosemantics of the criticality of students' everyday consciousness in the post-truth era]. (Ph.D. thesis). Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University. Kyiv [in Ukrainian].
2. Opytuvannia USAID-INTERNEWS «Stavlennia naseleennia do ZMI ta spozhyvannia riznykh typiv media u 2019 rik» [USAID-INTERNEWS Survey. Attitudes of the Population towards Media and Consumption of Different Types of Media in 2019]. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/1Oi2Edvl5SrK4hS-D2KoxoKkamCarUX7f/view> [in Ukrainian].
3. Dewey, J. (1910). How we think. Boston: D.C. Heath & Co. [in English].
4. Dobelli, R. (2013). The Art of Thinking Clearly. Londo: Sceptre [in English].
5. Kahneman, D. (2011). Thinking, Fast and Slow. New York: Farrar, Straus and Giroux [in English].
6. McRaney, D. (2011). You Are Not So Smart. New York: Gotham Books [in English].
7. Tversky, A., & Shafir, E. (2003). Preference, belief, and similarity: selected writings. Cambridge: MIT Press [in English].

Masliy O. M.,
 orcid.org/0000-0003-2809-2763

Popovych L. I.,
 orcid.org/0009-0002-0121-795X

METHODS TO COUNTERACT THE INFLUENCE OF COGNITIVE BIASES ON THINKING IN THE EDUCATION OF FUTURE OFFICERS

The article is devoted to the examination of the causes of cognitive bias formation and proposes methods for counteracting their influence on thinking processes, which should be implemented in the educational process of higher education institutions. The study explores the factors contributing to the emergence of cognitive biases, such as evolutionary, functional, social, and value-semantic aspects. Based on theoretical analysis, the author formulates a personal perspective on the immediate causes

of cognitive bias formation, namely: the dominance of fast thinking over slow thinking, emotional perception, social influence, information overload, and the limitations of human memory and attention. These factors significantly affect the thinking processes, analysis, and decision-making of future officers.

The article provides a detailed explanation of how these causes contribute to the development of cognitive biases, along with examples of their manifestation in the activities of future officers. Emphasis is placed on the necessity of reducing the impact of these factors in order to prevent the formation of cognitive biases. To achieve this, methods of counteracting cognitive distortions in the thinking of future officers are proposed. These include the development of critical thinking, reflection, individual task performance, and the use of techniques aimed at improving memory and attention. Each method is accompanied by a description of the expected outcomes, which should be incorporated into the training of future officers at higher military educational institutions.

Additionally, specific teaching methods for the development of each proposed skill are outlined, which can be implemented during practical exercises or in individual cadet work. Among the described approaches, particular attention is given to critical thinking and reflection, as they are the most influential. These skills not only allow for more accurate information analysis but also help in recognizing the root causes of decision-making errors caused by cognitive biases, thus enabling their avoidance in future professional activities.

Key words: cognitive biases, methods of counteracting cognitive biases, training of future officers, decision making, critical thinking, reflection.

Дата надходження статті: 22.10.2024 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Іванченко Є. А.

УДК 355.233

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi58.640>

Георгієв В. М.*,

orcid.org/0000-0003-4877-9765

Кольца А. Є.*,

orcid.org/0009-0002-0349-3237

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ІЗ КАДРОВОГО ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ

У статті досліджується проблема відсутності спеціально підготовлених фахівців із кадрового менеджменту у Збройних Силах України. Для вирішення цієї проблеми у Військовій академії (м. Одеса) створено спеціальність «Кадрова (адміністративна), мобілізаційна та організаційно-штатна робота у військовій частині».

Аналіз кадрової політики ЗСУ виявив низку системних проблем – недостатню кваліфікацію офіцерів у сфері кадрового управління, невідповідність системи професійної підготовки вимогам сучасного воєнного середовища, низьку конкурентоспроможність військової сфери на ринку праці.

Мета дослідження полягає у формуванні ефективних підходів до навчання майбутніх офіцерів-кадровиків через інтеграцію сучасних методів військової освіти та принципів кадрового менеджменту.

Освітня програма передбачає всебічне навчання з формування компетенцій у сфері кадрового та організаційного менеджменту, зокрема навичок ефективного управління персоналом, планування та розстановлення кадрів, використання інформаційних технологій.

*© Георгієв В. М.

*© Кольца А. Є.